

W wyniku przeprowadzonych badań można stwierdzić, że ryby zarówno słodkowodne jak i morskie są bogatym źródłem choliny.

Piśmiennictwo

1. Baranowski T.: Zwięzły podręcznik chemii fizjologicznej, PZWL, 1959.
2. Bednarczyk W.: Roczniki PZH, 1, 225, 1950.
3. Bobrański B.: Chemia Organiczna, PZWL, 1959.
4. de Breton E.: Comptes R. de Seances de L'Academie, 25, 2446, 1954.
5. Buliński R., Kutulas K.: Medycyna Wet. (w druku).
6. Czerkies A., Dinerman N.: Biochimia, 25, 102, 1960.
7. Dmochowski A.: Praca zbiorowa „Witaminy”, Nakładem Wiadomości Chemicznych, 1949.
8. Engel R.: Biol. Chem. 144, 701, 1942.
9. Glick B.: Biol. Chem. 156, 643, 1944.
10. Griffith W., Wade N.: Biol. Chem. 131, 567, 1939.
11. Hadorn H., Jungkuz R.: Mitt. 44, 333, 1953.
12. Jasińska M., Szymczak J.: Przemysł Spożywczy, 21, 30, 1967.
13. Jur B.: J. Nutr. 19, 71, 1940.
14. Karlson P.: Zarys Biochemii, PZWL, 1967.
15. Kotomska Z., Młodecki H.: Roczniki PZH, 13, 360, 1962.
16. Lasota W.: Przemysł Spożywczy, 16, 32, 1962.
17. Monkowski K.: Elementy biochemii w nauce o środkach spożywczych PZWL, 1961.
18. Nikonorow M.: Zarys nauki o środkach spożywczych, PZWL, 1956.
19. Patterson J., Mc Henry B.: J. Biol. Chem. 145, 207, 1962.
20. Schwarz K.: Dtsch. Lebensmitt. Rdsch. 57, 232, 1961.

21. Supniewski J.: Farmakologia, PZWL, 1954.
22. Szczygiel A.: Podstawy fizjologii żywienia, PZWL, 1956.

Adres autora: dr Romuald Buliński, Lublin, ul. Staszica 4.

Вулиньски Р., Кутуляс К. — Исследования по содержанию холина в пресноводных и морских рыбах.

Исследовали общее содержание холина в 10 видах пресноводных и 11 морских рыб продаваемых на местном рынке. Установили что общее содержание холина в мясе пресноводных рыб составляет от 42,2 мг% (в мясе карасей — *Carassius carassius*) до 79,3 мг% (в мясе сигов — *Coregonus lavaretus*). В мясе морских рыб самый низкий уровень обнаружили в мясе рыбы — *Trichiurus lipturus* т.е. 38,75 мг% а самый высокий в мясе рыбы — *Temnodon saltator* т.е. 129,8 мг%.

Buliński R., Kutulas K. — Investigations on the content of choline in the fresh-water and sea fishes.

The investigations have been carried out on the content of choline in 10 species of fresh-water fishes and 11 species of sea fishes, which have been sold in Poland. It was found that the total content of choline in meat of fresh-water fishes fluctuated from 42.2 to 79.3 mg% in Crucian carps and lavaret, respectively. The lowest level of choline was noted in meat of cutlass (38.75 mg%), and the highest one in tasergal (129.8 mg%).

EDWARD GRAWIŃSKI

Skuteczność mechanicznego mycia skrzyń drewnianych do ryb na podstawie badań mikrobiologicznych

Zakładowy Ośrodek Naukowo-Techniczny w PP i UR „Szkuner” Władysławowo
Kierownik: mgr inż. R. DAAB

Stały rozwój morskiego przemysłu rybnego stwarza konieczność rozbudowy bazy opakowań do ryb w przedsiębiorstwach rybackich. Dotychczas powszechnie stosowanymi są opakowania drewniane, tzn. skrzynie typu D-40, z drewna nieheblowanego, których szorstka i porowata powierzchnia łatwo ulega zanieczyszczeniom mechanicznym i organicznym. W przypadkach niestaranego mycia i mało skutecznej dezynfekcji skrzynie stają się podłożem do rozwoju najróżnorodniejszych bakterii. W wyniku kontaktu ryb z takimi skrzyniami dochodzi do zakażeń surowca rybnego (7, 10), co obniża jego trwałość i wartość konsumpcyjną. Ponieważ nasze rybołówstwo korzysta wyłącznie ze skrzyń drewnianych, zagadnieniem pierwszoplanowym jest poprawa ich higieny poprzez mycie w odpowiednich maszynach oraz zastosowanie takich środków myjących i dezynfekcyjnych, które w skuteczny sposób będą działać bakteriobójczo.

Problem zakażeń skrzyń drewnianych do ryb zajmował się Niewolak (6), który stwierdził, że maksymalne zakażenie skrzyń używanych do załadunku ryb wynosi 464 miliony/cm². Kochanowski (5) badał skuteczność stosowania do dezynfekcji skrzyń podchlorynu sodu.

Wysoki stopień zanieczyszczenia opakowań, jaki notuje się u nas, nie jest czymś odosobnionym. Również i w innych krajach prowadzi się prace doświadczalne nad zastosowaniem najbardziej skutecznych metod mycia i dezynfekcji drewnianych opakowań do ryb. Badania te zmierzają do stosowania drewna heblowanego lub innych gładkich materiałów do produkcji skrzyń, powlekanych lakierem wodoodpornym; o tego rodzaju badaniach piszą Kreuzer i inni (2, 3, 4). Zastosowanie opakowań z takich materiałów okazuje się skuteczniejsze dla podniesienia ich stanu sanitarnego (8).

Coraz częściej przedsiębiorstwa połowowe w kraju zastępują ręczne mycie opakowań myciem maszynowym, które odbywa się szybciej i przy mniejszym nakładzie pracy. Jakże są efekty bakteriologiczne mycia skrzyń takim sposobem, postanowiono wykazać w niniejszej pracy.

Maszyna do mycia jest urządzeniem prototypowym wykonanym dla jednego z przedsiębiorstw połowowo-przetwórczych.

Zespół myjni mechanicznej składa się z trzech urządzeń sprzężonych w jedną całość: parownika, myjni właściwej i transportera opakowań. Praca maszyny w pełnym ruchu składa się z następujących procesów:

- parowanie,
- mycie przy pomocy gorącej wody,
- mycie i dezynfekcja roztworem sody kalcyonowanej,
- płukanie skrzyń zimną wodą.

Należy na wstępie podkreślić, że obecnie mycie skrzyń odbywa się z pominięciem etapu I, tj. parowania opakowań, wobec czego odmiękczenie zanieczyszczeń i rozpuszczanie przyśchniętego brudu i tłuszczu jest utrudnione, co ma nie mały wpływ na końcowy efekt mycia.

Myjnia właściwa ma konstrukcję metalową, a jej ściany boczne wyłożone są płytami winiduroowymi. Wnętrze jej tworzy rodzaj tunelu, w którym znajduje się dwusekcyjny zraszacz wodny zbudowany w kształcie kratownicy z rur, w których wywiercone są otwory. Skrzyńnię w tej części sekcji zraszcza się myte w dwóch rzędach ze wszystkich stron wodą ogrzewaną parą pod ciśnieniem do temperatury 70°C. Czas przejścia jednej skrzyńi przez obie sekcje myjni właściwej o długości 8 m wynosi 60 sekund. Tak umyte skrzyńie przechodzą na transporterze do drugiej sekcji tunelu, gdzie następuje ich dalsze mycie i dezynfekcja 0,5% roztworem sody kalcyonowanej o temperaturze od 35—70°C w zależności od ciśnienia pary. Roztwór sody przyrządza się rozpuszczając 3 kg sody w 600 l wody znajdującej się w wannie zbiorczej.

Przy pomocy pomp kwasoodpornych czynnik myjący krąży przez 4 godziny w zamkniętym obiegu, poprzez zraszacz, zbiorniki i zespół filtrujący, po czym następuje wymiana roztworu sody. W celu oczyszczenia krążącego w zamkniętym obiegu roztworu sody z wymytych zanieczyszczeń i odpadków surowca, stosuje się podwójny zestaw sit. Podczas oczyszczania jednego sita, drugie pracuje nadal.

Z myjnią właściwą sprzężony jest transporter taśmowy, który przenosi umyte skrzyńie na rampę. W drugiej części transportera następuje jeszcze płukanie opakowań zimną wodą przy użyciu natrysków na odcinku 5 m przez 20 sekund.

Mycie opakowań odbywa się w pomieszczeniu zamkniętym, w którym temperatura w zależności od pór roku wynosi od 12—25°C.

Materiał i metody

Badania przeprowadzano w ciągu całego roku. Przebadano w sumie około 250 skrzyń z drewna nieheblowanego, które przed skierowaniem do mycia składowano w pryzmach na otwartym terenie placu opakowań. Stan sanitarny większości badanych skrzyń był wyjątkowo niezadawalający: drewno przeważnie było szerniałe, zimną wilgotne, powierzchnia desek często zanieczyszczona piaskiem i poprzyklejanymi łuskami, skrzepami krwi i resztkami narządów wewnętrznych ryb.

Pobieranie prób do badań odbywało się zawsze po dwu godzinach od czasu uruchomienia maszyny i rozpoczęcia mycia opakowań. Skrzyńie doświadczalne badano dwukrotnie: przed myciem — po dostarczeniu z placu składowania opakowań, a następnie po

upływie 20 minut od czasu umycia w maszynie. Próby pobierano zawsze z tych samych skrzyń, z różnych miejsc przed i po myciu. W badaniu posługiwano się metodą tamponową pobierając próby zawsze w sposób jednakowy przy pomocy jałowych tamponików z waty. Powierzchnię, z której dokonywano wymazów, określano blaszanym szablonem 25 cm², przykładanym po jego opaleniu do czterech różnych miejsc badanego obiektu. W wypadku suchej powierzchni desek tampony przed pobraniem materiału zwilżano jałową wodą peptonową 0,1% w celu dokładniejszego zebrania materiału. Po wykonaniu wymazów tampony umieszczano w jałowych słoikach, zamykanych doszlifowanym korkiem. W laboratorium każdą próbę zalewano 50 ml jałowej wody peptonowej 0,1% i poddawano ją homogenizacji przez energiczne wytrząsanie słoika przez 1 minutę.

Przygotowaną w ten sposób próbę wyjściową, rozcieńczano dalej w próbkach jałową wodą peptonową 0,1%.

Badania miały na celu określenie na badanej powierzchni skrzyń:

- ogólnej liczby bakterii na cm²,
- liczby bakterii grupy *Coli*,
- liczby enterokoków,
- miana drobnoustrojów zarodnikujących beztlennych,
- występowania bakterii z grupy *Salmonella* i gronkoców chorobotwórczych.

Ogólną liczbę bakterii określano metodą płytkową na stałym podłożu agarowym przygotowanym na wyciągu z dorsza o pH — 7,4. Próby po posiewach inkubowano przez 3 dni w temperaturze 30°C.

Liczbę bakterii grupy *Coli* badano stosując podłoże stałe Endo produkcji fabrycznej Difco. Podłoża po posiewach umieszczano w cieplarnie o temperaturze 37°C na okres 24—48 godzin. Liczbę enterokoków określano metodą płytkową używając podłoża Slanetza w modyfikacji Maleszewskiego, stosując temperaturę hodowli 37°C przez 48 godzin. Miano beztlennoców zarodnikujących badano na regenerowanym podłożu Wrzoska. Probówki z posiewami poddawano ogrzewaniu w łaźni wodnej w temperaturze 80°C przez 15 minut, a następnie natychmiast schładzano. Termostowano w temperaturze 37°C przez 24—48 godzin. Badania w kierunku wykrycia *Salmonelli* i gronkoców chorobotwórczych przeprowadzono wg wskazań PN-64/A-04013 i PN-65/A-04024.

Na wszystkie podłoża stałe wysiewano po 0,5 ml poszczególnych rozcieńczeń metodą posiewu rozprwadzając płyn na powierzchnię równomiernie przy pomocy szklanej bagietki. Wszystkie otrzymane wyniki z posiewów stałych przeliczano na ilość bakterii przypadających na powierzchnię 1 cm².

Wyniki i omówienie

Przeprowadzone badania miały dostarczyć danych dotyczących skuteczności maszynowego mycia i dezynfekcji opakowań drewnianych do ryb oraz występowania bakterii należących do grup *Coli*, enterokoków, *Salmonella* i gronkoców chorobotwórczych.

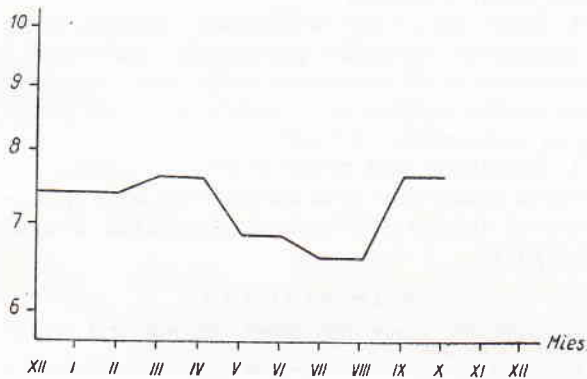
W tab. 1 przedstawiono wyniki średniego zakażenia skrzyń w okresie poszczególnych miesięcy przy zastosowaniu środka myjąco-dezynfekcyjnego o temperaturze 35—70°C. Średnie wyniki zakażenia skrzyń przed myciem i po umyciu przeliczano na logarytmy, a skuteczność mycia określono bezwymiarowym ułamkiem, którego licznik stanowi ilość bakterii po myciu, a mianownik ilość bakterii przed myciem. Ułamek mniejszy od 1 (jedności) będzie

Tab. 1. Średnie zakażenie skrzyń przed i po myciu.

Miesiąc	Ilość bad. skrzyń	Temp. środka myj. °C	Ogólna ilość bakterii/cm ²				Skut. mycia
			średnio p. myciem w min.	log.	średnio po myciu w min.	log.	
XII, I, II	75	35	25,430	7,40	25,173	7,39	0,99
III, IV	48	70	41,800	7,62	39,060	7,59	0,93
V, VI	60	35	8,471	6,92	8,854	6,94	1,04
VI, VII, VIII	51	70	4,558	6,65	3,600	6,55	0,79
IX, X	22	70	43,200	7,69	21,980 *	7,34	0,49

Objasnienie: * po 4-krotnej rotacji mycia

wyrazem określonej skuteczności mycia, ułamek równy lub większy od 1 będzie wyrazem braku skuteczności lub zwiększenia stopnia zakażenia. W omówieniu wyników przyjmowano za 100% ilość bakterii przed myciem, a po odjęciu od 100 ułamka bezwymiarowego uzyskiwano % skuteczności mycia. Niektóre dane z tab. 1 przedstawiono graficznie na ryc. 1 i 2.

Ryc. 1. Wykres stopnia zakażenia skrzyń przed myciem w poszczególnych miesiącach (oś rzędnych ze skalą log.) przedstawiony w zlogarytmowanych wynikach z tab. 1.

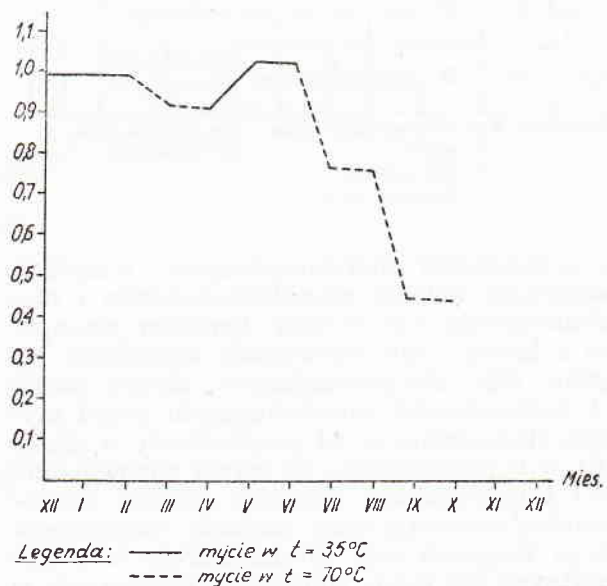
Analizując otrzymane wyniki zakażenia skrzyń w poszczególnych miesiącach stwierdza się, że najbardziej zakażone przed myciem są skrzynie w okresach jesieni, zimy i wiosny; średnie zakażenie sięga tu 40 milionów bakterii/cm² powierzchni. Wyraźny spadek zakażenia skrzyń przed myciem obserwuje się w okresie miesięcy letnich (maj — sierpień), gdzie wynosi ono tylko 8 milionów bakterii/cm². Najbardziej prawdopodobną przyczyną znacznie większego zakażenia badanych powierzchni skrzyń w okresach jesiennym i zimowym jest stałe silne nawilgocenie desek (które może sprzyjać rozwojowi bakterii psychrofilnych), jak również mniej staranne płukanie skrzyń po użyciu wynikające z dużego zapotrzebowania sezonowego na opakowania.

Z danych zawartych w tab. 1 i wykresie przedstawionym na ryc. 2 wynika, że skuteczność mycia skrzyń w okresie zimowym przy temperaturze 35°C środka myjącego wynosi tylko 1%. Badanie skuteczności mycia w okresie wiosny przy podniesieniu temperatury środka myjącego do 70°C wykazało, że skuteczność zwiększyła się do 7,0%. W maju i czerwcu, kie-

dy powierzchnia desek skrzyń jest sucha bardziej niż w innych okresach mycia rotworem sody kalcyonowanej 0,5% o temperaturze 35°C nie tylko nie dało najmniejszych efektów, ale wykazało jeszcze wzrost zakażenia opakowań o 4,0% w stosunku do ilości bakterii stwierdzanych w skrzyniach przed myciem.

Taki efekt mycia maszynowego przy normalnym procesie technologicznym byłby zaskakujący. W tym wypadku przyczynę takiego stanu należy upatrywać w pominięciu pierwszej fazy mycia, jaką powinno być poddawanie skrzyń działaniu silnego strumienia gorącej pary w parowniku, który wg założeń projektowych miał spełniać zasadniczą rolę tzn. zwilżać deski i odmiękczać z ich powierzchni zanieczyszczenia. Czynnności te wykonywane są tylko częściowo przez zbyt krótki czas i przy niedostatecznie wysokiej temperaturze w myjni właściwej i dlatego w trakcie pobierania prób tamponami z waty ze skrzyń umytych (mokrych) dochodzi do dokładniejszego zebrania bakterii i przeniesienia ich do roztworu.

Pewną skuteczność w granicach 21,0% zanotowano w skrzyniach badanych latem przy podniesieniu temperatury środka myjącego (soda kalcyonowana 0,5%) do 70°C. Największy efekt dezynfekcji opakowań sięgający do 50% uzyskano po wykonaniu czterokrotnej rotacji mycia w maszynie każdej badanej skrzyni. Otrzymane rezultaty mogą być dowodem, że wydłużenie czasu działania gorącego roztworu środka myjąco-dezynfekcyjnego na powierzchnię opakowania powoduje usunięcie z niej większej ilości bakterii. A zatem w tym kierunku powinny być skierowane ewentualne rozwiązania konstrukcyjne zmierzające do poprawy skuteczności pracy maszyny.

Ryc. 2. Wykres skuteczności mycia skrzyń w poszczególnych miesiącach przy temp. środka myjąco-dezynfekcyjnego 35 i 70°C.

Bardzo istotnymi czynnikami w procesie mycia maszynowego opakowań drewnianych do ryb jest rodzaj i stężenie środka myjąco-dezynfekcyjnego oraz jego temperatura. Jak stwierdza Diechtiar (1) 0,5% roztwory sody kalcynowanej nie mają dużej siły bakteriobójczej, posiadają jedynie właściwości zmydlające, które ułatwiają mechaniczne usuwanie drobnoustrojów. Większe efekty dezynfekcji uzyskać można przy użyciu sody w roztworze 0,5% dopiero po podwyższeniu temperatury roztworu.

W naszym przypadku nawet użycie 0,5% roztworu sody o temperaturze 70°C nie dawało wyraźnych efektów bakteriologicznych. Nikłe efekty wynikają przede wszystkim z porowatości i szorstkiej powierzchni, jaką mają deski. Weiser (9) wykazał, że środki myjące o temperaturze 70°C dają pożądaną efekt w odniesieniu do przedmiotów o powierzchniach bardzo gładkich, jakimi są np. powierzchnie porcelanowych lub fajansowych talerzy.

Dane zawarte w tab. 2 wskazują na wysoki stopień zakażenia skrzyń bakteriami grupy *Coli* i enterokoków. W żadnej z badanych prób nie stwierdzono natomiast drobnoustrojów z grupy *Salmonella*, jak również nie wyosobnio-

Tab. 2. Intensywność wzrostu bakterii poszczególnych grup w skrzyńkach badanych przed i po myciu.

Miesiąc	Ilość bad. skrzyń	Temp. środka myj. °C	Średnia liczba bakterii/cm ²				Miano bezplen. zarodnikujących (A, B, C)		Salmonella	Gronk chor.
			coli		enterok.		A	B		
			Pm	Pn	Pm	Pn				
XII, I, II	75	35	229	223	183	136	0/45/60 0/1/24/32 001/6/8	0/48/64 0/1/22/36 —	—	—
III, IV	48	70	679	450	295	194	0/37/78 0/1/11/22	0/42/87 0/1/6/13	—	—
V, VI	60	35	180	170	140	155	0/42/70 0/1/15/25 001/3/5	0/45/75 0/1/4/23 001/1/2	—	—
VI, VII, VIII	51	70	120	68	82	65	0/48/94 0/1/3/6	0/50/98 0/1/1/2	—	—
IX, X	22	70	872	298*	202	180*	0/21/96 0/1/1/4	0/21/96 0/1/1/4	—	—

Objasnienia: * po 4-krotnej rotacji mycia, Pm - przed myciem, A - miano, B - ilość wyników, C - % danego miano, Pn - po myciu.

no gronkowców chorobotwórczych. Wszystkie podejrzone kolonie mannitolo-dodatnie i mannitolo-ujemne nie dawały hemolizy na agarze z krwią i nie wytwarzały koagulazy. Na ogólną ilość 256 przebadanych skrzyń miano 0,1 beztlenowców zarodnikujących przed myciem stwierdzono w 54 przypadkach, a miano 0,01 w 9 przypadkach, po myciu odpowiednio: 39 i 1 przypadkach. Niektóre gatunki beztlenowców wykazują dużą zdolność rozmnażania się w tkankach ryb. Drobnoustroje te w korzystnych dla siebie warunkach wytwarzają w produktach spożywczych toksyny powodujące zatrucia pokarmowe u ludzi zwłaszcza po spo-

życiu konserw lub obniżające wartości odżywcze produktów żywnościowych dzięki posiadaniu właściwości proteolitycznym.

Reasumując powyższe wyniki: obecność w badanych skrzyńkach dużej ilości wymienionych drobnoustrojów jest objawem bardzo niekorzystnym, ponieważ świeża ryba składowana w kontakcie z tak dużą ilością bakterii niewątpliwie ulega zakażeniu, co doprowadza każdorazowo do spadku wartości konsumpcyjnej ryb a w sprzyjających dla bakterii warunkach może prowadzić do rozwoju bakterii chorobotwórczych w tkance ryb i niebezpiecznych następstw — zakażeń pokarmowych, a nawet zatruc — po spożyciu takich ryb przez ludzi.

Wnioski

1. Stosowana obecnie technologia maszynowego mycia skrzyń do ryb w ocenie bakteriologicznej jest całkowicie nieskuteczna, a daje tylko efekt wizualny.

2. Silne zakażenie wyjściowe skrzyń, brak w maszynie czynnika parowania opakowań i stosowanie 0,5% roztworu sody kalcynowanej, jako środka myjąco-dezynfekcyjnego jest przyczyną znikomych efektów mycia.

3. Wskazane jest uruchomienie czynnika parowania opakowań oraz zastąpienia sody kalcynowanej innym skutecznym środkiem dezynfekcyjnym.

Piśmiennictwo

1. Diechtiar M.: Zarys dezynfekcji, dezynsekcji i deratyzacji, MON 1954.
2. Kietzman U.: Sonderdruck — Die Fischwaren Feinkost — industrie. 24, 552.
3. Kietzman U.: Allg. Fischwirtschaftszeitung, 9, 13/14, 1957.
4. Kreuzer R.: Fischwirtschaft, 8, 93, 1956.
5. Kochanowski J.: Prace MIR Gdynia, T. 12/B.
6. Niewolak S.: Zeszyty Naukowe WSR Olsztyn, T. 10, 1960.
7. Rynasiewicz J.: Biul. Infor. Gosp. Ryb. 7, 55, 1967.
8. Spencer R.: Fishing News, 2228, 1955.
9. Weiser H.: Practical food Microbiology, The Avi Publ. Comp. Inc. Westport, Connecticut, 82, 1962.
10. Włodarczyk H.: Biul. Infor. Gosp. Ryb. 6, 29, 1967.

Adres autora: lek. wet. Edward Grawiński, Władysławowo, ul. Rybacka 2 m. 34.

MOORE J. A., KAKUCH T. J.: Naturalne zakażenie *Brucella canis* u psów. (Male dogs naturally infected with *Brucella canis*). J.A.V.M.A., 155, 1352—1358, 1969 (8).

Przeprowadzono badania bakteriologiczne, serologiczne i histologiczne na 16 psach u których stwierdzono dodatnie miano aglutynin dla *Brucella canis*. U psów z bakteriami miano aglutynin wynosiło 1:800 u psów bez bakteriami 1:200. *Br. canis* wyizolowano z krwi i narządów wewnętrznych psów u których występowała bakteriami. U wszystkich zakażonych psów stwierdzono jedno lub obustronne zmiany zwyrodnieniowe w jądrach i najądrzach, rozrost węzłów chłonnych oraz nacieki limfocytarne w układzie moczowo-płciowym. Nacieki były szczególnie silnie zaznaczone w najądrzach prostaty i miedniczkach nerkowych. Zmiany naciekowe występowały rzadziej w jądrach, przewodach nasiennych, moczowodach i pęcherzu moczowym. Na czoło zmian w jądrach wysuwała się aspermatogeneza, zanik komórek mięszu oraz zwiększenie ilości tkanki łącznej włóknistej. Bardzo często obserwowano daleko posunięte uszkodzenie struktury prostaty.

Z. G.